УДК 159.9.072:159.98(477)
DOI https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2026-2-25

УКРАЇНОМОВНА АДАПТАЦІЯ ОПИТУВАЛЬНИКА САМОСПРИЙНЯТТЯ УСНОЇ НАРАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ТРИВОЖНОСТІ (SELF-PERCEPTIONS OF ORAL NARRATIVE COMPETENCIES AND ANXIETY)

Чорній Олександр Володимирович,
аспірант кафедри теоретичної та прикладної психології,
асистент кафедри теоретичної та прикладної психології
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-4936-8397

Сучасне соціально-політичне становище та пов'язані із ним виклики актуалізують потребу дослідження наративної компетентності, зокрема усної наративної компетентності як здатності людини будувати, організовувати, відтворювати та висловлювати повідомлення у логічній та послідовній формі, а також рівень тривожності під час цього процесу. Метою дослідження стала адаптація, а також психометрична перевірка української версії опитувальника самосприйняття усної наративної компетентності та тривожності (self-perceptions of oral narrative competencies and anxiety), а також його модифікація для використання серед дорослого населення незалежно від контексту, в якому відбувається усне мовлення. Процедура адаптації включала в себе прямий та зворотний переклади, узгодження всіх формулювань, пілотне тестування та подальшу психометричну перевірку. Основне дослідження було проведене на вибірці із 400 респондентів віком від 18 до 75 років, з яких 323 особи були жінками та 77 чоловіками. В ході аналізу було підтверджено дискримінативність усіх тверджень (r = 0,32–0,72), проведено експлораторний та конфірматорний факторний аналізи, за результатами яких підтверджено двофакторну структуру. Українська версія продемонструвала дещо іншу конфігурацію порівняно з оригіналом (зокрема твердження № 1, № 4, № 7 та № 9, які в оригіналі належали до фактору під назвою «сприйнята усна наративна компетентність», перейшли до фактору «тривожність у ситуаціях усної розповіді»). Внутрішня узгодженість шкал є високою (α = 0,803–0,878; ω = 0,808–0,880). Конвергентна валідність підтверджена статистично значущими зв'язками зі шкалами саморефлексії, інсайту, ситуативної та особистісної тривожності. Результати ретесту показали високу часову стабільність показників (r = 0,728–0,754). Було розроблено тестові норми опитувальника на основі процентильного підходу. Психометрична перевірка опитувальника засвідчила, що українська версія опитувальника є надійним і валідним інструментом для оцінювання рівня самосприйняття усної наративної компетентності та тривожності.

Ключові слова: *усна наративна компетентність, наративна психологія, наративна компетентність, політична психологія, інформаційно-смислова війна, психометричні властивості, адаптація опитувальника.*

Chornii Oleksandr. Ukrainian-language adaptation of the questionnaire on self-perceptions of oral narrative competencies and anxiety

The current socio-political situation and the challenges associated with it highlight the need to study narrative competence, in particular oral narrative competence – defined as an individual's ability to construct, organise, reproduce and express messages in a logical and coherent manner – as well as the level of anxiety experienced during this process. The aim of the study was to adapt and conduct psychometric validation of the Ukrainian version of the questionnaire on self-perceptions of oral narrative competence and anxiety, as well as to modify it for use amongst the adult population, regardless of the context in which oral speech takes place. Adaptation procedure involved direct and reverse translations, harmonisation of all wording, pilot testing and subsequent psychometric validation. The main study was conducted on a sample of 400 respondents aged between 18 and 75, of whom 323 were women and 77 were men. The analysis confirmed the discriminant validity of all items (r = 0.32–0.72); exploratory and confirmatory factor analyses were carried out, the results of which confirmed a two-factor structure. The Ukrainian version demonstrated a slightly different configuration compared with the original (in particular, items 1, 4, 7 and 9, which in the original belonged to a factor labelled «perceived oral narrative competence», were reclassified under the factor «anxiety in oral storytelling situations»). The internal consistency of the scales is high (α = 0.803–0.878; ω = 0.808–0.880). Convergent validity is confirmed by statistically significant correlations with

© Чорній О. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

scales of self-reflection, insight, situational and state anxiety. Retest results demonstrated high test-retest reliability (r = 0.728–0.754). Test norms for the questionnaire were developed using a percentile approach. Psychometric validation of the questionnaire confirmed that the Ukrainian version is a reliable and valid instrument for assessing the level of self-perception of oral narrative competence and anxiety.

Key words: *oral narrative competence, narrative psychology, narrative competence, political psychology, information and semantic warfare, psychometric properties, questionnaire adaptation.*

Вступ

В умовах стрімких трансформацій, триваючої інформаційно-смислової війни та напруженої суспільно-політичної ситуації, де спостерігається засилля ворожих наративів, множинність інтерпретацій, поширення пропаганди, фейків, дезінформації особливого значення набуває проблематика визначення і оцінки компетентностей, які безпосередньо пов'язані зі створенням та передаванням смислів у процесі міжособистісної та суспільної комунікацій [11]. Зокрема, зростання обсягів інформації, поширення цифрових засобів комунікації, а також систематичне використання інформаційно-психологічного впливу висувають нові вимоги до здатності окремого індивіда взаємодіяти з наративами різного рівня складності. За таких умов важливим стає не лише уміння критичного аналізу, узагальнення та інтерпретації інформації, але й уміння конструювати та передавати її основний зміст та сенс у формі логічних та послідовних повідомлень. Самі ці вміння та здатності вміщує в собі наративна компетентність [2; 5].

Через наративну організацію мовлення людина осмислює й передає ставлення і знання про себе та навколишній світ. Рівень розвитку навичок усної наративної компетентності визначає ефективність комунікації, здатність продукувати свої власні наративи, які ґрунтуються на критичному осмисленні подій та чіткій аргументації власної позиції. Це відповідно формує стійкість до маніпулятивних інформаційних впливів та здатність вести конструктивний діалог, при цьому відстоюючи власні ціннісно-смислові орієнтації [4]. Отже, дослідження наративної компетентності та її окремих складових набуває не лише теоретичного, а й практичного значення.

Попри це, в українському науковому дискурсі спостерігається дефіцит адаптованих, стандартизованих психодіагностичних інструментів її оцінювання. У зв'язку із цим україномовна адаптація опитувальника самосприйняття усної наративної компетентності та тривожності (Self-Perceptions of Oral Narrative Competencies and Anxiety, G. Faber) [8] сприяє розширенню можливостей емпіричних досліджень даного конструкту, поглибленню розуміння складових наративної компетентності.

Метою цього **дослідження** є адаптація та модифікація опитувальника самосприйняття усної наративної компетентності та тривожності (СУНКТ) до особливостей україномовної вибірки. Основним завданням є розширення сфери застосування інструменту для вимірювання самосприйняття усної наративної компетентності та тривожності дорослих осіб у різноманітних життєвих та комунікативних ситуаціях, які не обмежуються лише освітнім середовищем. Частковими завданнями є переклад, змістова адаптація тексту опитувальника, а також перевірка його психометричних характеристик на україномовній вибірці.

Матеріали та метод

У дослідженні взяли участь 400 респондентів віком від 18 до 75 років. Найбільшу групу становили учасники віком 18–25 років (N=278). До вікової категорії 26–35 років увійшли 50 осіб, 36–44 років – 45 осіб, 45–60 років – 23 особи, 61–75 років – 4 особи. За статевою належністю вибірка складалася із 323 жінок (80,8%) та 77 чоловіків (19,2%). Дослідження проводилося в онлайн-форматі за допомогою сервісу Google Forms. Посилання на опитувальник поширювалися через соціальні мережі, месенджери Telegram, Instagram, Viber, WhatsApp,

Facebook та за допомогою електронної пошти. Участь у дослідженні була добровільною та анонімною. Статистичний аналіз даних здійснювався із використанням програмного забезпечення Jamovi (v.2.6.26) та IBM SPSS Statistics 23.

Дослідження проводилося протягом жовтня 2025 року по січень 2026 року та включало три етапи. На першому етапі здійснювалася лінгвістична адаптація опитувальника. Було виконано прямий переклад тексту двома незалежними перекладачами, які мали психологічну освіту (диплом магістра) та рівень англійської C1, після чого проведено зворотний переклад з української мови на англійську також двома незалежними перекладачами. Завершальним кроком було порівняння версій перекладу, обговорення розбіжностей та формування остаточної україномовної версії опитувальника.

Другий етап передбачав пілотне тестування рекомендованого до адаптації опитувальника серед невеликої групи респондентів з метою перевірки зрозумілості тверджень та формулювань, виявлення можливих труднощів інтерпретації та оцінювання їх змістової відповідності.

На третьому етапі здійснювалося статистичне опрацювання отриманих даних. Зокрема, було проведено аналіз описових статистик та скоригованої кореляції «пункт – загальний результат» для перевірки дискримінативності. Для дослідження внутрішньої структури запропонованої для адаптації версії було застосовано експлораторний факторний аналіз. Після формування остаточних шкал їхню внутрішню узгодженість оцінено за допомогою коефіцієнтів α Кронбаха та ω Макдональда.

Для підтвердження факторної структури було проведено конфірматорний факторний аналіз із перевіркою кількох альтернативних моделей. Відповідність моделей оцінювалася за основними індексами, зокрема такими: χ^2, χ^2/df, RMSEA, CFI, а також TLI [7; 10; 13]. Конвергентна валідність адаптованого опитувальника перевірялася шляхом аналізу кореляцій між її шкалами та показниками Короткої шкали саморефлексії та інсайту (Short Self-reflection and Insight Scale, P. J. Silvia, адаптація М. Є. Тиченко) [3], і шкали ситуативної та особистісної тривожності Ч. Спілбергера [1].

З метою стандартизації опитувальника перевірено нормальність розподілу показників, розраховано описові статистики для шкал, також проаналізовано їх відмінності за статтю, сформовано нормативні межі за процентильним підходом. Визначено ретестову надійність шкал шляхом повторного обстеження частини учасників через один місяць після первинного тестування.

Результати

На першому етапі психометричного аналізу була здійснена оцінка дискримінативності окремих тверджень адаптованої версії опитувальника. Для кожного із 18 пунктів розраховано середнє значення (M), стандартне відхилення (SD), мінімальне (Min) та максимальне (Max) значення, а також скориговану кореляцію «пункт – загальний результат» (r). Отримані показники наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники дискримінативності тверджень опитувальника СУНКТ (N=400)

№	Твердження	M	SD	Min	Max	r-заг.
1	Мені важко знайти те, з чого почати розповідь.	2,89	1,58	1,00	6,00	0,47
2	Я одразу розумію, про що хочу розповісти.	4,54	1,36	1,00	6,00	0,52
3	Я ніяковію, коли інші мене слухають.	2,81	1,66	1,00	6,00	0,57
4	Важливі деталі не спадають мені на думку в потрібний момент.	3,32	1,46	1,00	6,00	0,50
5	Мені вдається розповідати так, щоб слухачам було цікаво.	4,45	1,26	1,00	6,00	0,55
6	Я рідко втрачаю «нитку» розповіді.	3,97	1,38	1,00	6,00	0,43
7	Мені часто доводиться виправляти себе під час розповіді.	3,19	1,33	1,00	6,00	0,43

Продовження таблиці 1

8	Мені легко одразу підібрати потрібні слова.	4,15	1,26	1,00	6,00	0,51
9	Я відчуваю труднощі з правильною побудовою речень.	3,25	1,52	1,00	6,00	0,32
10	Я можу правильно відтворювати події у хронологічній послідовності.	4,53	1,21	1,00	6,00	0,47
11	Я відчуваю сильне хвилювання, коли маю щось розповідати.	3,69	1,52	1,00	6,00	0,63
12	Я боюся, що інші сміятимуться з моєї вимови чи манери говорити.	2,92	1,65	1,00	6,00	0,68
13	Я можу говорити натхненно і захопливо.	4,72	1,24	1,00	6,00	0,50
14	Мені здається, що всі лише чекають, коли я зроблю помилку.	2,62	1,61	1,00	6,00	0,59
15	Я почуваюся невпевнено, коли розповідаю щось уголос.	3,12	1,61	1,00	6,00	0,72
16	Слухачам зазвичай легко мене розуміти.	4,49	1,20	1,00	6,00	0,54
17	Я не дуже люблю розповідати, а волію слухати інших.	3,68	1,53	1,00	6,00	0,44
18	Я віддаю перевагу письмовому викладу своїх думок, а не усній розповіді.	3,53	1,68	1,00	6,00	0,53

Примітка: M – середнє значення; SD – стандартне відхилення; Min – мінімальне значення; Max – максимальне значення; r – скоригована кореляція «пункт – загальний результат». Усі наведені кореляції пунктів із сумарним балом є статистично значущими ($p < 0,001$)

Як видно з таблиці 1, всі твердження охоплюють повний діапазон відповідей опитувальника від 1 до 6 балів, що свідчить про використання респондентами всіх запропонованих варіантів відповідей. Середні значення коливалися в діапазоні M = 2,62 до M = 4,72. Найвищі середні значення були отримані за твердженням № 13 «Я можу говорити натхненно і захопливо» (M = 4,72; SD = 1,24), № 2 «Я одразу розумію, про що хочу розповісти» (M = 4,54; SD = 1,36) та № 10 «Я можу правильно відтворювати події у хронологічній послідовності» (M = 4,53; SD = 1,21). Найнижчі середні значення були за твердженнями № 14 «Мені здається, що всі лише чекають, коли я зроблю помилку» (M = 2,62; SD = 1,61), № 3 «Я ніяковію, коли інші мене слухають» (M = 2,81; SD = 1,66) та № 12 «Я боюся, що інші сміятимуться з моєї вимови чи манери говорити» (M = 2,92; SD = 1,65).

Оцінка показала, що скориговані коефіцієнти кореляції «пункт – загальний результат» варіювали від r = 0,32 до r = 0,72. Отримані значення перевищували статистично прийнятний мінімальний критерій 0,30, що свідчить про достатній зв'язок кожного твердження із вимірюваним конструктом [14]. Найвищі показники продемонстрували твердження № 15 «Я почуваюся невпевнено, коли розповідаю щось уголос» (r = 0,72), № 12 «Я боюся, що інші сміятимуться з моєї вимови чи манери говорити» (r = 0,68) та № 11 «Я відчуваю сильне хвилювання, коли маю щось розповідати» (r = 0,63). Найнижчий коефіцієнт отримано для твердження № 9 «Я відчуваю труднощі з правильною побудовою речень» (r = 0,32), однак його значення відповідало прийнятному рівню дискримінативності. Отже, перші результати статистичного аналізу свідчать, що всі твердження запропонованої версії мають задовільні психометричні характеристики та можуть бути використані на наступних етапах перевірки валідності структури, а також надійності опитувальника.

Для перевірки внутрішньої структури опитувальника СУНКТ проведено експлораторний факторний (ЕФА) методом головних компонент (PCA) шляхом варімакс-обертання. Перед початком ЕФА було оцінено придатність даних до факторизації. Критерій адекватності вибірки Кайзера – Мейєра-Олкіна (KMO) становив 0,901. Тест сферичності Бартлета виявився статистично значущим ($\chi^2 = 2527$, df = 153, $p < 0,001$), що підтверджує наявність достатніх кореляцій між твердженнями та можливість проведення факторного аналізу. Кількість факторів визначалася на основі паралельного аналізу, критерію «кам'янистого осипу» Кеттелла та теоретичної моделі конструкта. У результаті виділено двофакторну структуру, що загалом відповідає оригінальній моделі опитувальника [8]. Дані відображені у таблиці 2.

Таблиця 2

Факторні навантаження пунктів опитувальника СУНКТ в результаті експлораторного факторного аналізу (метод PCA, варімакс-обертання)

№ твердження	Фактор		Унікальність
	1	2	
15	0,763		0,395
12	0,756		0,392
11	0,707		0,494
14	0,688		0,511
3	0,668		0,513
7	0,667		0,537
18	0,635		0,597
4	0,626		0,553
1	0,622		0,549
17	0,567		0,678
9	0,537		0,704
16		0,721	0,450
5		0,689	0,482
8		0,685	0,519
13		0,683	0,506
2		0,670	0,528
10		0,663	0,555
6		0,550	0,697
Відсоток накопиченої дисперсії	27,5%	18,8%	

Примітка: у таблиці наведено факторні навантаження ≥ 0,50 і відсортовано навантаження кожного компоненту по розміру. Для наочності не наведено навантаження < 0,30.

Разом із тим отримана факторна структура мала певні змістові відмінності порівняно з авторською версією. Якщо в оригінальному опитувальнику перший фактор відображав самосприйняття усної наративної компетентності (Perceived Oral Narrative Competencies), а другий об'єднував переживання хвилювання та емоційності у ситуаціях усної розповіді (Worry and Emotionality against Oral Narrative Situations), то в адаптації першим став саме фактор тривожності. До його складу, окрім тверджень, що безпосередньо описують хвилювання, увійшли чотири твердження зі шкали самосприйняття усної наративної компетентності, зокрема: № 1 «Мені важко знайти те, з чого почати розповідь», № 4 «Важливі деталі не спадають мені на думку в потрібний момент», № 7 «Мені часто доводиться виправляти себе під час розповіді» та № 9 «Я відчуваю труднощі з правильною побудовою речень». Другий фактор об'єднав в собі твердження, що характеризують позитивне сприйняття власних здібностей щодо усної розповіді, зокрема здатність логічно будувати розповідь, добирати необхідні слова, підтримувати послідовність викладу та бути зрозумілим для співрозмовників.

Отримані результати свідчать, що в українській вибірці окремі труднощі усної розповіді сприймаються не як прояв недостатньої усної наративної компетентності, а насамперед як індикатори комунікативної невпевненості та тривожності, певний брак суб'єктності загалом. Зміст зазначених тверджень пов'язаний із труднощами актуалізації інформації, побудови висловлювання, контролю мовлення під час комунікації. Такі прояви дуже часто виникають або посилюються в умовах емоційного напруження, тому респонденти могли інтерпретувати їх як наслідок хвилювання, а не лише недостатнього розвитку наративних навичок. Водночас твердження, що описують усну наративну компетентність, сформували окремий фактор, який зберіг змістове ядро оригінального конструкту.

Після проведення експлораторного факторного аналізу було здійснено конфірматорний факторний аналіз з метою перевірки відповідності структурних моделей емпіричним даним.

Для оцінки якості моделей використовувалися такі показники: значення χ^2 та кількості ступенів свободи, відношення χ^2 до кількості ступенів свободи (χ^2/df), індекс порівняльної відповідності (CFI), індекс Такера-Льюїса (TLI), стандартизований середньоквадратичний залишок (SRMR), середньоквадратична помилка апроксимації (RMSEA) та її 90% довірчий інтервал. Прийнятними вважалися значення χ^2/df менше 3, CFI і TLI не нижче 0,90, SRMR менше 0,08 та RMSEA менше 0,08 [12]. Відповідні дані моделей відображено у таблиці 3.

Таблиця 3

Порівняння моделей конфірматорного факторного аналізу

Модель	x^2/df	CFI	TLI	SRMR	RMSEA	RMSEA 90%	
						Low	Upper
2-ф. оригінальна	4,88	0,786	0,755	0,096	0,098	0,091	0,106
2-ф. з пунктами 1,4,7,9	2,64	0,909	0,900	0,047	0,064	0,056	0,072
2-ф. без пунктів 1,4,7,9	2,81	0,924	0,908	0,047	0,067	0,056	0,078

Примітка: CFI – індекс порівняльної відповідності; TLI – індекс Такера-Льюїса; SRMR – стандартизований середньоквадратичний залишок; RMSEA – середньоквадратична помилка апроксимації; RMSEA 90% – довірчий інтервал середньоквадратичної помилки апроксимації.

Спочатку перевірено оригінальну двофакторну модель опитувальника, що відповідала його первинній структурі. Отримані індекси відповідності виявилися незадовільними (χ^2/df = 4,88; CFI = 0,786; TLI = 0,755; SRMR = 0,096; RMSEA = 0,098), що свідчило про недостатню відповідність цієї моделі емпіричним даним української вибірки. Таким чином, структура оригінальної версії опитувальника не була повністю підтверджена.

З урахуванням результатів експлораторного факторного аналізу було протестовано другу модель, у якій твердження № 1, № 4, № 7 та № 9 перенесено зі шкали самосприйняття усної наративної компетентності до шкали тривожності. Структура продемонструвала суттєве покращення всіх показників відповідності моделі (χ^2/df = 2,64; CFI = 0,909; TLI = 0,900; SRMR = 0,047; RMSEA = 0,064). Усі індекси наблизилися до рекомендованих значень та досягли прийнятного рівня. Зокрема, майже удвічі зменшився показник SRMR, істотно підвищилися значення CFI та TLI, а RMSEA перейшов у межі прийнятної відповідності.

Додатково було перевірено третю модель, у якій твердження № 1, № 4, № 7 та № 9 були повністю вилучені з опитувальника. Хоча окремі статистичні індекси цієї моделі виявилися дещо вищими (CFI = 0,924; TLI = 0,908), різниця порівняно з другою моделлю була незначною та не свідчила про суттєве покращення відповідності. Водночас варто зазначити, що вилучення зазначених тверджень призводило би до звуження змістового наповнення конструкта усної наративної компетентності та втрати аспектів, пов'язаних із початком розповіді, побудовою висловлювання, послідовністю мовлення та пов'язаною із цим тривожністю.

Враховуючи результати конфірматорного факторного аналізу, вирішено залишити для використання другу модель як остаточну структуру україномовної адаптації опитувальника. Перенесення тверджень № 1, № 4, № 7 та № 9 до фактору тривожності узгоджується з результатами експлораторного факторного аналізу та відображає особливості сприйняття труднощів усної розповіді українськими респондентами. Отримана модель забезпечує прийнятні показники відповідності без скорочення опитувальника, що дозволяє зберегти змістову повноту та її відповідність вихідній теоретичній концепції.

Після підтвердження структури опитувальника було оцінено внутрішню узгодженість кожної зі шкал. Для цього розраховано коефіцієнти α Кронбаха та ω Макдональда, які є найпоширенішими показниками внутрішньої надійності психодіагностичних методик [6]. Результати аналізу наведено в таблиці 4.

Таблиця 4

Показники надійності шкал україномовної адаптації опитувальника

Шкала	К-сть пунктів	α Кронбаха	ω McDonald
ТСУР	11	0,878	0,880
СУНК	7	0,803	0,808

Примітка: ТСУР – «тривожність у ситуаціях усної розповіді»; СУНК – «сприйнята усна наративна компетентність».

Перша шкала «Тривожність у ситуаціях усної розповіді (ТСУР)», яка складається з 11 тверджень, продемонструвала високий рівень внутрішньої узгодженості. Значення коефіцієнта α Кронбаха становило 0,878, а коефіцієнта ω Макдональда – 0,880. Дані показники свідчать про те, що твердження шкали узгоджено відображають єдиний психологічний конструкт і вказують на високу внутрішню однорідність пунктів.

Шкала «Сприйнята усна наративна компетентність (СУНК)», що включає сім тверджень, продемонструвала задовільні психометричні характеристики. Значення α Кронбаха дорівнювало 0,803, тоді як коефіцієнт ω Макдональда становив 0,808. Отримані коефіцієнти перевищують статистично прийнятний критерій 0,80, що свідчить про достатню внутрішню узгодженість шкали та надійність вимірювання самосприйняття усної наративної компетентності.

Загалом результати аналізу внутрішньої узгодженості свідчать, що обидві шкали української версії опитувальника характеризуються високим рівнем надійності. Отримані значення α Кронбаха та ω Макдональда підтверджують внутрішню однорідність тверджень і дозволяють використовувати адаптований опитувальник для оцінювання самосприйняття усної наративної компетентності та тривожності у ситуаціях усної розповіді в україномовній вибірці.

З метою стандартизації адаптованого опитувальника було здійснено аналіз розподілу емпіричних даних за обома шкалами (табл. 5).

Таблиця 5

Описова статистика за субшкалами опитувальника СУНКТ

Шкала	M	Me	SD	Min	Max	A	E
ТСУР	4,40	4,43	0,86	1,43	6,00	-0,12	-0,35
СУНК	3,20	3,29	1,16	1,00	6,00	0,11	-0,68

Примітка: ТСУР – «тривожність у ситуаціях усної розповіді»; СУНК – «сприйнята усна наративна компетентність»; M – середнє значення; Me – медіана; SD – стандартне відхилення; Min – мінімальне значення; Max – максимальне значення; A – показник асиметрії; E – показник ексцесу.

Аналіз показав, що для шкали тривожності у ситуаціях усної розповіді M = 4,40, Me = 4,43, SD = 0,86. Для шкали сприйнятої усної наративної отримано M = 3,20, Me = 3,29, SD = 1,16. Діапазон значень у межах обох шкал є повним і охоплює мінімальні та максимальні значення від 1,00 до 6,00. Аналіз показників асиметрії та ексцесу показав відхилення від нормального розподілу для обох шкал. Для шкали тривожності у ситуаціях усної розповіді зафіксовано значення асиметрії A = -0,12 та ексцесу E = -0,35. Для шкали сприйнятої усної наративної компетентності відповідно A = 0,11 та E = -0,68. Критерій Колмогорова-Смірнова та Шапіро-Уілка також засвідчили відхилення від нормального розподілу ($p<0,05$). Сукупність цих показників не дозволила обґрунтовано застосовувати параметричні методи для побудови нормативних меж.

Додатково проведено порівняльний аналіз за статтю із використанням критерію Манна-Уітні. Статистично значущих відмінностей між чоловіками та жінками за шкалами не виявлено ($p>0,05$), що дозволило об'єднати вибірку для подальшого нормативного аналізу. Аналіз вікових відмінностей не проводився у зв'язку з недостатньою наповненістю окремих вікових груп, що обмежує статистичну надійність міжгрупових порівнянь.

З урахуванням ненормальності розподілу було обрано непараметричний підхід до нормування із використанням процентильного методу [9]. На основі емпіричного розподілу визначено квартильні межі, що дозволило сформувати нормативні інтервали для інтерпретації індивідуальних результатів (табл. 6).

Таблиця 6

Тестові норми для шкал опитувальника самосприйняття усної наративної компетентності та тривожності

Шкала	Рівень		
	Низький	Середній	Високий
ТСУР	≤3,85	3,86–4,99	≥5,00
СУНК	≤2,30	2,31-3,99	≥4,00

Примітка: ТСУР – «тривожність у ситуаціях усної розповіді»; СУНК – «сприйнята усна наративна компетентність»

Для шкали тривожності у ситуаціях усної розповіді встановлено такі межі: низький рівень ≤ 3,85, середній рівень 3,86–4,99, високий рівень ≥ 5,00. Для шкали сприйнятої усної наративної компетентності відповідно: низький рівень ≤ 2,30, середній рівень 2,31–3,99, високий рівень ≥ 4,00. Отримані нормативні значення забезпечують можливість стандартизованої інтерпретації результатів у межах адаптованого опитувальника.

Для перевірки конвергентної валідності адаптованої версії опитувальника було проведено кореляційний аналіз (кореляція Пірсона) між його шкалами та психологічними конструктами, які теоретично пов'язані із самосприйняттям усної наративної компетентності та тривожністю у ситуаціях усної розповіді. Оскільки на момент проведення дослідження в Україні були відсутні адаптовані психодіагностичні методики, які безпосередньо вимірюють цей конструкт, для перевірки конвергентної валідності використано Коротку шкалу саморефлексії та інсайту (Short Self-reflection and Insight Scale, P. J. Silvia, адаптація М. Є. Тиченко) та шкалу ситуативної й особистісної тривожності Ч. Спілбергера.

Вибір цих двох методик був обумовлений їх теоретичною близькістю до досліджуваного конструкта. Самосприйняття усної наративної компетентності часто передбачає оцінювання людиною власних мовленнєвих спроможностей що безпосередньо пов'язано зі здатністю аналізувати свій досвід, усвідомлювати особливості власної поведінки та адекватно оцінювати свої сильні й слабкі сторони. Саме ці характеристики відображають шкали саморефлексії та інсайту. Водночас ситуації усної розповіді нерідко супроводжуються переживанням хвилювання, напруження та страху негативної оцінки, тому можна очікувати наявність взаємозв'язків між відповідною шкалою адаптованої методики та показниками ситуативної й особистісної тривожності.

Результати кореляційного аналізу, які відображені у таблиці 7, підтвердили висунуті припущення.

Таблиця 7

Результати кореляційного аналізу з метою перевірки конвергентної валідності

Шкала	ТСУР		СУНК	
	r	p	r	p
Саморефлексія	0,060	>0,001	0,276	<0,001
Інсайт	-0,516	<0,001	0,296	<0,001
Ситуативна тривожність	0,628	<0,001	-0,512	<0,001
Особистісна тривожність	0,651	<0,001	-0,601	<0,001

Так, шкала «Тривожність у ситуаціях усної розповіді» продемонструвала статистично значущий обернений зв'язок зі шкалою інсайту ($r = -0,516$; $p < 0,01$). Водночас встановлено

прямі кореляції із ситуативною ($r = 0,628$; $p < 0,01$) та особистісною тривожністю ($r = 0,651$; $p < 0,01$). Шкала «Сприйнята усна наративна компетентність» показала прямі значущі зв'язки із саморефлексією ($r = 0,276$; $p < 0,01$) та інсайтом ($r = 0,296$; $p < 0,01$). Крім цього, виявлено обернені кореляції із ситуативною ($r = -0,512$; $p < 0,01$) та особистісною тривожністю ($r = -0,601$; $p < 0,01$).

Отримані взаємозв'язки повністю відповідають теоретичним очікуванням щодо напрямку та змісту кореляцій. Виявлені статистично значущі кореляції між шкалами адаптованого опитувальника, показниками саморефлексії, інсайту та тривожності підтверджують достатній рівень її конвергентної валідності та свідчать, що українська версія вимірює психологічні характеристики, які змістовно пов'язані з досліджуваним конструктом.

Оцінка стабільності вимірювання у часі здійснювалася шляхом повторного тестування через один місяць. У ретестовій частині дослідження взяли участь 86 осіб, які пройшли первинне опитування. Для перевірки використовувався коефіцієнт кореляції Пірсона між результатами першого та другого вимірювання для кожної зі шкал (табл. 8).

Таблиця 8

Результати ретестової надійності підшкал опитувальника СУНКТ (N=86)

Пара	Шкала	Кореляція Пірсона
1	ТСУР1 х ТСУР2	$r = 0,754$, $p < 0,01$
2	СУНК1 х СУНК1	$r = 0,728$, $p < 0,01$

Примітка: ТСУР – «тривожність у ситуаціях усної розповіді»; СУНК – «сприйнята усна наративна компетентність»

Отримані результати свідчать про високий рівень стабільності показників обох шкал. Для шкали «Тривожність у ситуаціях усної розповіді» встановлено високий позитивний зв'язок між первинним та повторним вимірюванням ($r = 0,754$; $p < 0,01$). Отже, індивідуальні відмінності респондентів за рівнем тривожності у ситуаціях усної розповіді зберігаються у часовій перспективі та демонструють відносну стабільність протягом місяця. Аналогічні результати отримано для шкали «Сприйнята усна наративна компетентність», де також виявлено високий кореляційний зв'язок між двома вимірюваннями ($r = 0,728$; $p < 0,01$). Це означає, що суб'єктивна оцінка власних мовленнєвих спроможностей характеризується достатньою стабільністю у короткостроковому часовому інтервалі та не зазнає суттєвих випадкових коливань.

Загалом результати підтверджують, що опитувальник СУНКТ забезпечує стабільну відтворюваність показників обох психологічних конструктів у часовій перспективі, а отримані коефіцієнти кореляції підтверджують його придатність для використання у дослідницьких, а також діагностичних цілях.

Висновки

У межах дослідження здійснено адаптацію та психометричну перевірку опитувальника, спрямованого на оцінку сприйнятої усної наративної компетентності та тривожності в ситуаціях усної розповіді (СУНКТ). Основне емпіричне дослідження проведено на вибірці 400 респондентів. Первинний аналіз пунктів засвідчив хороші показники дискримінативності, що підтвердило узгодженість всіх тверджень із загальним показником шкал. Експлораторний факторний аналіз виявив двофакторну структуру, однак зафіксував зміщення частини пунктів між факторами порівняно з оригінальною моделлю. Зокрема, частина тверджень, що в оригінальній версії належали до сприйнятої наративної компетентності, утворила зв'язки зі шкалою тривожності.

Результати конфірматорного факторного аналізу показали, що модифікована двофакторна модель із перенесенням пунктів № 1, № 4, № 7 і № 9 у шкалу тривожності демонструє

прийнятні індекси відповідності, що свідчить про доцільність її використання як базової структури адаптованого опитувальника. Показники внутрішньої узгодженості (α Кронбаха та ω Макдональда) для обох шкал перебувають у межах високих значень, що підтверджує стабільність вимірюваних конструктів.

Перевірка конвергентної валідності підтвердила очікувані зв'язки зі шкалами тривожності та показниками інсайту та саморефлексії. Ретестова надійність засвідчила стабільність показників у часовому діапазоні один місяць. Нормування за процентильним методом дозволило сформувати інтерпретаційні межі для низького, середнього та високого рівнів обох шкал.

Обмеження дослідження пов'язані насамперед з особливостями вибірки, зокрема нерівномірним представленням вікової та гендерної стратифікації та відсутністю зовнішніх критеріїв для окремих аспектів вимірюваного конструкту. Це визначає напрями для подальшого уточнення результатів.

Відповідно перспективи подальших досліджень полягають у розширенні і збалансуванні вибірки, перевірці стабільності отриманої факторної структури на різних вікових і гендерних групах. Також вони стосуються поглиблення аналізу зв'язків між показниками адаптованого опитувальника та іншими психологічними конструктами, які відображають особливості саморозуміння, побудови та рефлексії особистісного досвіду. Окремий напрям подальших досліджень становитиме робота над адаптацією опитувальника наративної ідентичності (Awareness of Narrative Identity Questionnaire (ANIQ)) з метою розширення інструментарію вивчення наративних характеристик особистості в україномовному контексті.

Література:

1. Агаєв Н. А., Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Остапчук В. В., Ткаченко В. В. Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців : метод. посіб. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2016. 234 с.

2. Гуцол К. В. Наративна компетентність як чинник самопроєктування особистості : дис. ... д-ра філософії : 053 Психологія / Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2020. 380 с.

3. Карамушка Л. М., Тиченко М. Є. Методики дослідження психологічних особливостей професійної кар'єри : психологічний практикум. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 46 с.

4. Карпенко З.С. Меритократія vs какістократія: трансгенераційний вимір в українському контексті. *Проблеми політичної психології*. 2026. 19(33). С. 44–64. https://doi.org/10.33120/popp-Vol19-Year2026-240

5. Чорній О. Наративна компетентність як предмет наукових досліджень. *Вісник Національного університету оборони України*. 2024. № 5 (81). С. 190–199. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-81-5-190-199

6. Bonniga R., Saraswathi D. A. Literature review of Cronbach alpha coefficient and McDonald's omega coefficient. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*. 2020. V.7 № 6. P. 2943–2949. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.35489.53603

7. Da Gama J., Negreiros J. The adaptation process of psychological instruments: A systematic review. *Equilibrio Social: Perspectivas de Análisis y Mejora para las Sociedades del Siglo XXI*. 2023. P. 223–244.

8. Faber G. Measuring self-perceptions of oral narrative competencies and anxiety in the EFL context. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*. 2012. Vol. 10, No. 3. P. 1343–1382. http://dx.doi.org/10.25115/ejrep.v10i28.1537

9. Furr R. M. Psychometrics: An Introduction. 4th ed. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2022. 705 p.

10. Hernández A., Hidalgo M. D., Hambleton R. K., Gómez-Benito J. International Test Commission guidelines for test adaptation: A criterion checklist. *Psicothema*. 2020. 32, № 3. P. 390–398. https://doi.org/10.7334/psicothema2019.306

11. Karpenko Z. Psychometrics, rhetoric, narrative in media psycholinguistics. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2020. Vol. 7, No. 2. P. 80–96. https://doi.org/10.29038/eejpl.2020.7.2.kar

12. Kline R. B. Principles and Practice of Structural Equation Modeling. 4th ed. New York; London : Guilford Press, 2016. 554 p.

13. Ramírez A., Burgos-Benavides L., Sinchi H., Quito-Calle J. V., Díez F. H., Rodríguez-Díaz F.J. Adaptation and validation of psychological assessment questionnaires using confirmatory factor analysis: A tutorial for planning and reporting analysis. *Preprints*, 2025. P. 1–20. https://doi.org/10.20944/preprints202502.1192.v1

14. Stefana A., Damiani S., Granziol U., Provenzani U., Solmi M., Youngstrom E. A., Fusar-Poli P. Psychological, psychiatric, and behavioral sciences measurement scales: Best practice guidelines for their development and validation. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 15. Art. 1494261. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1494261

Дата першого надходження статті до видання: 23.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.11.2026

Додаток

Опитувальник самосприйняття усної наративної компетентності та тривожності (Self-perceptions of oral narrative competencies and anxiety, G. Faber)

Інструкція: Будь ласка, оцініть, наскільки кожне твердження стосується вас, коли ви розповідаєте іншим що-небуть вголос (наприклад, історію, власну думку, випадок із життя). Позначте вашу відповідь за шкалою від 1 до 6, де 1 = зовсім мене не стосується, 6 = стосується мене повністю.

1. Мені важко знайти те, з чого почати розповідь.
2. Я одразу розумію, про що хочу розповісти.
3. Я ніяковію, коли інші мене слухають.
4. Важливі деталі не спадають мені на думку в потрібний момент.
5. Мені вдається розповідати так, щоб слухачам було цікаво.
6. Я рідко втрачаю «нитку» розповіді.
7. Мені часто доводиться виправляти себе під час розповіді.
8. Мені легко одразу підібрати потрібні слова.
9. Я відчуваю труднощі з правильною побудовою речень.
10. Я можу правильно відтворювати події у хронологічній послідовності.
11. Я відчуваю сильне хвилювання, коли маю щось розповідати.
12. Я боюся, що інші сміятимуться з моєї вимови чи манери говорити.
13. Я можу говорити натхненно і захопливо.
14. Мені здається, що всі лише чекають, коли я зроблю помилку.
15. Я почуваюся невпевнено, коли розповідаю щось уголос.
16. Слухачам зазвичай легко мене розуміти.
17. Я не дуже люблю розповідати, а волію слухати інших.
18. Я віддаю перевагу письмовому викладу своїх думок, а не усній розповіді.

Ключ:

Шкала «тривожність у ситуаціях усної розповіді» – середнє за пунктами 1, 3, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 15, 17, 18.

Шкала «сприйнята усна наративна компетентність» – середнє за пунктами 2, 5, 6, 8, 10, 13, 16.